

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Trøndelag politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

19/53376 - 35

02.03.2020

Høring – Rusreformutvalgets innstilling NOU 2019:26 Trøndelag politidistrikt

Viser til politidirektoratets brev av 15.1.2020 – høring - rusreformutvalgets innstilling NOU 2019:26 - Fra straff til hjelp, med frist 2. mars 2020. Innstillingen ble sendt på høring til alle fellesfunksjoner og geografiske driftsenheter i Trøndelag politidistrikt.

Trøndelag politidistrikt har i sitt høringssvar gått gjennom utvalgets innstilling. Politidistriktet har lagt til grunn at Regjeringen vil gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til personer med rusproblemer og avhengighet, der ansvaret for samfunnets reaksjoner på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten.

Bakgrunnen for rusreformen er en erkjennelse av at rusproblematikk i all hovedsak er en helseutfordring. I utvalgets mandat, og i regjeringens politiske plattform, fremkommer det at Regjeringen vil føre en "kunnskapsbasert ruspolitikk". Straffeløshet av bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk har bidratt til stigmatisering, marginalisering og sosial utstøting, og kan ha stått i veien for å møte den enkelte bruker med hensiktsmessige og tilpassende tilbud og oppfølging.

Utvalget har åpnet for bruk og besittelse av alle narkotiske stoffer, for alle aldersgrupper uavhengig om de har et rusproblem eller er avhengig av narkotika. Utvalgets innstilling har behandlet mandatet på en måte som tilsier at bruk og besittelse av narkotika er uavhengig av innførsel, kjøp og salg.

Trøndelag politidistrikt er derfor klar på at NOU 2019:26 ikke er basert på eller lagt til rette for en "kunnskapsbasert ruspolitikk", hverken for samfunn eller person.

Trøndelag politidistrikt er klar på at samfunnet trenger en rusreform for å kunne gi rusavhengige en bedre oppfølging og økt livskvalitet. Trøndelag politidistrikt sier seg enig i at rusavhengige (diagnostisert ruslidelse) må møtes med helsehjelp i stedet for straff.

Utvalgets sammensetning speiler ikke samfunnssikkerhetsperspektivet hvor premisset for en velferdsstat er å verne ulike grupper i samfunnet. Det er spesielt viktig å vurdere

Trøndelag politidistrikt

Post: Postboks 2475 Torgarden, 7005 Trondheim
E-post: post.trondelag@politiet.no

Tlf: (+47) 73 89 90 90

Org. nr: 983998631
www.politi.no

konsekvenser av et nytt forslag i lys av sikkerheten for landets borgere og landets arbeidsliv. Trolig vil følgende to sentrale forslag få innvirkning på samfunnets sikkerhet:

1. En forutsetning i mandatet er at besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten.
2. Forslag om at bruk av narkotika til eget bruk gjøres om til administrative lovbrudd.

Utvalgets modell og formålet med rusreformen har til hensikt å bidra til å redusere de menneskelige kostnadene ved narkotikabruken i seg selv, gjennom å tilby adekvate helse- og velferdstjenester og gjennom fraværet av strafferettslige reaksjoner. Valg av "sivilrettslig modell" vil være avhengig den offentlige forvaltningskapasitet. Likeså hver kommunes økonomi og helsetilbud.

Trøndelag politidistrikt har lagt til grunn følgende:

1. Vurdering av faktagrunnlaget som legges til grunn for utvalgets innstilling – sett i lys av erfaringer fra politiets arbeid.

Trøndelag politidistrikt er av den oppfatning at rusavhengighet også er en samfunnsutfordring. I utvalgets mandat heter det "Bakgrunnen for rusreformen er en erkjennelse av at rusproblematikk i all hovedsak er en helseutfordring". I dette perspektivet mangler utredningen flere fakta av betydning. Økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser av utvalgets forslag skal fremgå av utredningen. Trøndelag politidistrikt kan ikke se av innstillingen at forslaget behandler hverken tilsiktede eller utilsiktede konsekvenser for samfunnsutfordringer, samfunnsøkonomien eller samfunnssikkerheten.

Avkriminalisering benyttes ikke i regjeringens mandat og heller ikke i regjeringens generelle omtalte av rusreformen. Likevel har utvalget gjennomgående valgt å benytte uttrykket avkriminalisering i sin utredning. Avkriminalisering vil gi ny normdannelse og/eller tolkninger i samfunnet. Det mangler også fakta om hvordan en slik avkriminalisering vil berøre andre lover som for eksempel røykeloven og alkoholloven, som er forbundet med straff ved brudd. Det er ikke foreslått aldersgrense for besittelse og bruk av narkotika, selv om enkelte av stoffene har en betydelig sterkere ruseffekt, enn både røyk og alkohol til sammen. Eksempel:

*Du kan ikke kjøpe alkohol før du er 18 år, implisitt ikke nyte alkohol før du er 18 år.
Du kan ikke kjøpe tobakk før du er 18 år, implisitt ikke nyte tobakk før du er 18 år
Du kan med rusreformens foreslåtte terskelverdier ruse deg på heroin, kokain og amfetamin hvor som helst og når som helst, uavhengig av alder.*

De siste tiårene har det vært en økt satsing på bruken av vandelsinstituttet som tiltak for å unngå at personer som kan være uskikket eller uegnet kan inneha visse stillinger, bevillinger mv. Siden hjemmelen for å innhente politiattest er et svært begrenset virkemiddel, så innhentes det ofte supplerende opplysninger, som belyser en persons vandel og skikkethet. Vandelskontroller og skikkethetsvurderinger er viktige kriminalitetsforebyggende virkemidler. Disse skaper økt sikkerhet for arbeidsgiver, tjenestemottaker eller andre tredjepersoner. Det er svært viktig å vurdere hvilke konsekvenser utvalgets innstilling vil ha ut fra et samfunnsperspektiv. Eksempler er mange, men vi ser utfordringer med vandels- og skikkethetsvurdering etter politiloven § 18 (politipersonalet) og § 24b (opptak til Politihøgskolen). Det er helt avgjørende at politiet har tilgang til opplysninger om personens rusmisbruk f.eks. ved vurdering av om noen skal ansattes i politiet. Eksempel:

Kan tjenesteperson i politiet være i besittelse av (det som i dag er ulovlige) narkotiske stoffer innenfor terskelverdi utenfor tjeneste? Skal tjenestepersonen i så fall underlegges de samme vilkår for frivillig samtale hos rådgivende enhet for narkotikabruk.

Utvalgets innstilling til modell for avkriminalisering omfatter alle grupper av brukere, uavhengig av alder og brukermønster. Dette strider mot Regjeringens formulering om å gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige. Det foreslås også at tidligere registrerte brukersaker skal slettes fra strafferegisteret.

Hvilke fakta er lagt til grunn for at en tidligere forbrytersk vilje ikke lenger skal være opplysninger av betydning for statsforvaltningen?

Det er et viktig prinsipielt spørsmål hvordan vi håndterer lovbrudd, som fortsatt er ulovlige, men ikke lenger straffbare. På gjerningstidspunktet brøt gjerningspersonen bevisst loven, og det er ikke vanlig at nye lover har tilbakevirkende kraft.

Spørsmålet om hvor opplysningene registreres og hvem som skal ha tilgang til opplysningene må utredes nærmere. Uansett så har politiet et klart behov for direkte tilgang til opplysninger om personens bruk av narkotika for å kunne drive kvalitativt godt og effektivt politiarbeid og for å sikre en effektiv statsforvaltning.

Utredningen mangler en omtale av personvernkonsekvensene ved forslaget. Når forslaget følges opp i en lovproposisjon, er det nødvendig å drøfte og synliggjøre hvilke konsekvenser de foreslåtte bestemmelsene vil kunne få for personvernet.

2. Utvalgets forslag om å avkriminalisere alle typer narkotiske stoffer for alle brukergrupper.

Trøndelag politidistrikt legger til grunn at bruk av rusmidler er forbundet med skadevirkninger. Bruken kan svekke en persons evne til egenomsorg, samt resultere i en mindre kritisk vurdering av egen adferd. Dette vil ha betydning for samfunn og samfunnssikkerheten.

Samfunnssikkerhet er et produkt av flere faktorer. Dette kan være formelle strukturer, kultur, relasjoner, teknologi og utstyr, og samhandling mellom personer, funksjoner og organisasjoner. Disse faktorene isolert, og interaksjonen mellom dem, er grunnlaget for god samfunnssikkerhet. Den menneskelige rollen i dette, vil alltid være avgjørende. Den er i seg selv en sårbarhet. Avkriminalisering av bruk av narkotika kan bidra til at denne sårbarheten vil øke, dersom man forutsetter at samfunnets norm for akseptable adferd endres. Kvalitativt gode vurderinger, etterrettelighet, tillit og omdømme er med på å skape sikkerhet i samfunnet. Bruk av narkotika er i strid med dette.

Rusreformen skriver i kap 13.3.5 at det ligger utenfor utvalgets mandat å vurdere egnetheten av de ulike bestemmelsene om pliktmessig avhold for bestemte yrker. Trøndelag politidistrikt er ikke enige i at dette må sees på i to adskilte prosesser. En avkriminalisering vil kunne ha en normdannende virkning på samfunnet. Det ene er at man ikke skal være påvirket i tjenesten, men samtidig argumentere at et rusproblem man har i det private liv, også vil påvirke deres profesjonelle liv. Er det opp til rusmisbrukerne selv om det skal motta et helsetilbud, betyr det også at det er de som vurderer hvorvidt de har et rusproblem eller ikke. Dette er ugunstig all

den tid det ofte er et avvik på hva rusmisbrukeren selv definerer som problem, og hva omgivelsene definerer som problem. I et samfunnssikkerhetsperspektiv vil dette kunne være kritisk i forhold til utøvelsen av viktig funksjoner.

Trøndelag politidistrikt har en sterk antagelse om at avkriminalisering vil oppfattes som en legalisering. Til tross for at Rusreformen argumenterer for at dette ikke vil være tilfelle, mener vi at straffens virkning er undervurdert. En definert straffbar handling har en klar holdningsskapende funksjon, og vil i kraft av seg selv oppfattes som samfunnets norm for akseptabel adferd. En endring av dette grunnlaget vil gi muligheter for å endre denne normen. Dette støttes også videre i dokumentet hvor det beskrives at innbyggere avstår fra å bryte loven uten noen nærmere avveining av mulige fordeler og ulemper ved den forbudte handlingen, simpelthen fordi handlingen er ulovlig. En slik vanemessig lovlydighet er den mest effektive formen for allmennprevensjon, og vi mener den er reell i samfunnet i dag. Vi er av den oppfatning at lav oppdagelsesrisiko for definerte lovbrudd, ikke opphever denne effekten.

Forslaget innebærer ingen differensiering på såkalte brukergrupper. Det betyr at alle typer narkotiske stoffer blir avkriminalisert til eget bruk, og for alle brukere. Dette innbefatter rusavhengige, rekreasjonsbrukere og ungdommer under utprøving av rusmidler. Politiet i Trøndelag politidistrikt erfarer at det brukes relativt mye narkotika i forbindelse med utelivet, særlig blant unge voksne.

Utvalgets innstilling om avkriminalisering av bruk av narkotika utfordrer samfunnssikkerheten. Samfunnet har over tid beveget seg i en retning hvor flere og flere områder er forbundet med krav til klarering og autorisasjon. Et komplekst samfunn stiller strenge krav til at de personer som innehar funksjoner med betydning for samfunnssikkerheten.

3. Utvalgets forslag til grenseverdier for straffrihet (besittelse).

Trøndelag politidistrikt knytter stor bekymring til de grenseverdier som er foreslått av utvalget. Trøndelag politidistrikt mener det vitner om mangel på kunnskap om ulike narkotiske stoffer blant utvalgets medlemmer. I følge en rapport Folkehelseinstituttet lagde i 2009 tok over 30 prosent av respondentene 0,3 gram heroin ved siste injeksjon (snittet var 0,23 gram heroin per injeksjon). Eksempel:

5 gram heroin kan være opptil 22 brukerdoser heroin. Hos en tung bruker, ca. 16 brukerdoser heroin.

Det er svært store mengder som er foreslått "til eget bruk", som for eksempel 5 gram kokain, 5 gram amfetamin og 5 gram heroin. Dette er store rusdoser hver for seg. Er det meningen at enhver bruker skal kun ha lov til å ha en type narkotika i sin besittelse, eller kan en bruker ha flere narkotiske stoffer samtidig, bare de er innenfor foreslått terskelverdi? Hvordan skal politiet kunne skille mellom om dette er til eget bruk eller om vedkommende har flere brukerdoser på seg som er ment for salg?

Selgere av narkotika vil tilpasse seg grenseverdiene og ikke være i besittelse av mer narkotika enn at de er innenfor grensen for straffrihet. Dess høyere grenseverdi, dess lettere blir hverdagen for selgere av narkotika.

4. Utvalgets forslag om at politiet skal kunne beslutte en oppmøteplikt for en kommunal rådgivningsenhet.

Etter Trøndelag politidistrikts vurdering vil pålegg om oppmøteplikt ikke være en hensiktsmessig reaksjon i ethvert tilfelle, som gjelder bruk av narkotika eller innehav til eget bruk. Det legges i utvalgets forslag til grunn at det i hvert enkelt tilfelle må vurderes om det politifaglig fremstår nødvendig og formålstjenlig, og innebærer riktig bruk av ressurser å reagere formelt mot overtredelsen, jf. punkt 14.3.2.6. Dersom vurderingen skal overlates fullstendig til den enkelte saksbehandlers skjønn, vil dette åpne for svært forskjellig behandling av like saker.

Etter politidistriktets syn må det avgjørende hensynet bli om personen har et reelt behov for oppfølging fra helsepersonell. For eksempel bør pålegg normalt ikke være aktuelt for dem som i utvalgets forslag betegnes som rekreasjonsbrukere, det vil si voksne personer som ikke har en ruslidelse. Videre vil det, som det påpekes i forslaget, ikke nødvendigvis være riktig å reagere med pålegg overfor de som tilhører vedvarende åpne rusmiljøer, hvis politiet er kjent med at disse enten allerede mottar oppfølging fra helsepersonell eller motsetter seg dette.

Politiet bidrar i løsningen av NAVs samfunnsoppdrag ved å avdekke rusmidler hos gravide. Ved å frata muligheten til å foreta en urinprøve uten samtykke hindrer det også å avdekke rusbruk hos gravide. Det er en utfordring at forslaget baseres kun på frivillighet. Et tilbud om hjelp er positivt, men det er ingen konsekvenser om man ikke ønsker denne hjelpen. Utvalgets innstilling vil etter Trøndelag politidistrikts syn få alvorlige følger for ufødte liv. Det vises bl.a. til straffeprosessloven § 226 som sier at et av formålene med etterforskningen er å skaffe tilveie nødvendige opplysninger for barnevernet. Bevisene i disse sakene er veldig ofte avgjørende for de vedtak barnevernet skal fatte. Uten den etterforskning som ligger i saken vil grunnlaget for barnevernets vedtak bli langt dårligere.

Det fremstår i utvalgets forslag til innstilling som sanksjonsfritt kan unnlate å møte for kommunal rådgivningsenhet gang etter gang. Dersom politiets beslutning/pålegg ikke følges må det medføre en eller annen form for konsekvens. Dette for å øke motivasjon for endring hos rusmisbrukeren. Det vil også kunne ha en allmennpreventiv virkning (avskrekking). At det ikke får noen konsekvens ikke å etterkomme politiets pålegg vil, også kunne føre til at politiets autoritet generelt vil bli svekket.

5. Utvalgets beskrivelse av politiets rolle som avdekker (forslag til nye bestemmelser i politiloven) – konsekvenser og virkninger.

Samfunnets bekjempelse av narkotika følger to spor, redusere etterspørsel og redusere tilgjengelighet. Det er mange aktører som arbeider med forebyggende tiltak for å redusere etterspørsel. Når det gjelder å redusere tilgjengelighet, er det bare toll og politi som har tiltak for å hindre innførsel og omsetning av narkotika. Politiets opprulling av narkotikaomsetning starter ofte med straffesaker på "nederste ledd". Eksempel:

En ung person ble kontrollert bak rattet i en bil, framstod som ruset. Dette ga patruljen hjemmel til å ransake bopel som vedkommende kom fra. Funn av ca.2 liter GHB og 100 gram amfetamin. Det var lagt fram utstyr for å fordele stoffet ut i brukerdoser og selges.

Informasjon fra avhør, ransaking/beslag og elektroniske spor er viktig etterretningsinformasjon og kan føre til at politiet identifiserer bakmennene. Utvalgets innstilling fører til at politiet, og dermed samfunnet, mister en av sine viktigste innganger til å redusere tilgjengeligheten av narkotika. Det har vært en overordnet målsetting for politiet å bekjempe organiserte kriminelle grupper, fordi de i tillegg til å selge narkotika også har et stort voldspotensiale og voldsvilje.

Det er foreslått å endre straffeloven § 231 slik at erverv og oppbevaring til eget bruk ikke blir straffbart, og en tilsvarende endring i legemiddeloven §31. Dette fører til at politiets muligheter til bruk av tvangsmidler i disse sakene opphører.

Forslaget går ut på at politiet kan visitere dersom det er overveiende sannsynlig at personen har narkotika på seg (jfr. utkast til ny § 9a i politiloven), for deretter å destruere beslaglagt stoff. En visitasjon vil være en mye mer overfladisk undersøkelse av personen, typisk sjekke lommer, sammenlignet med en ransaking. Ved en ransaking vil politiet i større grad kunne søke etter bevis til bruk for etterforskning, eks. ransake telefon, bil og bolig i tillegg til person. I tillegg foreslås det å heve terskelen for mistanke til overveiende sannsynlig, i motsetning til sannsynlighetsovervekt som er dagens mistankegrunnlag. Til sammen vil denne endringen føre til langt færre muligheter for politiet til å dokumentere og skaffe bevis til bruk for etterforskning. Noe som igjen vil redusere oppdagelsesrisikoen for alvorligere saker.

I tillegg foreslår utvalget å fastsette grenser for hva som er mengder som er ment for eget bruk. I dag er begrepet besittelse til eget bruk definert som en til tre brukerdoser. De grensene som utvalget foreslår (eks. 15 gram hasj, 5 gram heroin/amfetamin) overstiger i stor grad det som i praksis er besittelse til eget bruk. Til eksempel kan nevnes at røyking av 0,5-1 gram hasj, injeksjon av 20-150 mg amfetamin og 10 mg heroin er å anse som en brukerdose (kilde: Illustrert, informasjonsmateriale om narkotika, alkohol og doping, 6.utgave 2019). Og oppbevaring av 5 gram heroin straffes i dag med fengsel i 120 dager (jfr.Rt. 2014 s.740).

6. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for øvrige oppgaver i politiet, herunder politiets forvaltningsvirksomhet.

Politiets etterforskning og de bevis som innhentes gjennom den har også stor betydning for andre rettsområder. For politiets forvaltningsvirksomhet og andre offentlige forvaltningsorganer er selve registreringen av saken og dokumentasjonen av bevis noe av det viktigste.

Trøndelag politidistrikt anser det viktig å opprettholde politiets mulighet til og ansvar for å avdekke narkotikabruk i samfunnet. Dette for å forebygge selve bruken av narkotika og skadevirkningene knyttet til bruk av narkotika, blant annet ved å ivareta politiets informasjonstilgang i forvaltningssaker.

Informasjon om omfanget av en persons bruk av narkotika har betydning ved politiets behandling av søknader om ulike tillatelser, som førerett og våpenkort, samt ved spørsmål om tilbakekall av disse tillatelsene. Politiet får gjennom arbeidet med Forebygging gjennom forvaltning (FGF) et stort antall bekymringsmeldinger vedrørende bruk av illegale rusmidler. Opplysningene har i hovedsak fremkommet i forbindelse med etterforskning av narkotikalovbrudd.

Disse opplysningene, som fremkommer i for eksempel anmeldelser, avhør og klinisk undersøkelse hos lege, utgjør en stor del av grunnlagsmaterialet i politiets forvaltningssaker.

Opplysningene er svært ofte helt avgjørende ved vurderingen av edrueligheten til den det gjelder.

Dersom det ikke lenger skal foretas avhør og videre undersøkelser, men kun registreres stikkordsmessige opplysninger om hvert enkelt forhold, vil grunnlagsmaterialet i potensielle forvaltningssaker bli betydelig dårligere.

I dissensen inntatt i utredningens kapittel 20, er det videre påpekt at det anses sannsynlig at politiet vil endre sin praksis i retning av å bruke betydelig mindre ressurser på å avdekke bruk og besittelse av narkotika dersom dette blir avkriminalisert. FUF stiller seg bak bekymringen om at dette vil svekke muligheten til å ivareta det kriminalitetsforebyggende samfunnsoppdraget i politiets forvaltningsvirksomhet.

Konsekvensene av at det blir avdekket/registrert færre forhold som gjelder narkotikalovbrudd, og at grunnlagsmaterialet i de sakene som faktisk opprettes blir dårligere, vil etter vår vurdering være at færre personer som anses klart uskikket innehar tillatelser som åpenbart burde blitt tilbakekalt.

7. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for politiets forebyggende arbeid, herunder overfor målgruppen barn og unge.

Politiet i Trøndelag har de siste årene sett en normalisering av bruk av narkotika blant ungdom. Narkotika er mer akseptert. Det som tidligere var en subkultur i ungdomsmiljøene, er nå blitt en del av kulturen. Hovedårsaken til dette er trolig ufarliggjøring og normalisering av narkotika i filmer/serier, sosiale media og legaliseringsdebatten.

Rusreformen vil ha dramatiske konsekvenser for politiets forebyggende arbeid. Det vil oppfattes som "mer lovlig" å bruke narkotika, enn alkohol. Eksempel:

En ungdom sitter i parken og drikker øl og røyker seg en joint. I møte med storsamfunnet vil han bli bøtelagt for å nyte alkohol, men ikke for å røyke en joint.

Ungdommer vil tolke dette som legalisering, og har uttalt til politiet:

"Hasj har nå blitt legalisert, så lenge det er til eget bruk, eller at det er på vei til å bli legalisert".

Dette vil føre til økt bruk av narkotika, og en pedagogisk utfordring å forklare skadevirkningene av rus, og faren for rusavhengighet. Det vil fremstå som om det er større fare for å bli avhengig av alkohol, enn narkotika. Cannabis har en større negativ konsekvens for barn/unge, enn for voksne.

Informasjoner politiet har mottatt tyder på at grensen for å selge narkotika er lavere nå enn tidligere. Før var det flere brukere av narkotika som kun holdt seg til bruk, men ikke salg. Vi ser nå en utvikling der denne terskelen er borte. Det er langt mer vanlig å selge narkotika for å finansiere eget forbruk. Dette kan ses i sammenheng med data hentet fra Ungdata på ungdomsskolen. Denne viser en klar økning i antall elever som blir tilbudt narkotika på skolen. Tilgjengeligheten av narkotika vil øke og utvalgets innstilling vil medføre at flere ungdommer vil bli eksponert for narkotika. Politiets primærstrategi er forebyggende arbeid. I utvalgets forslag er det ikke differensiert mellom brukere over og under 18 år. Det samme gjelder

brukere som er rusavhengige og som primært trenger helsehjelp contra de som ikke tilhører denne gruppen. Dette er en stor svakhet med utvalgets forslag.

Et alternativ til de endringer som foreslås er å endre konsekvensene av de straffbare handlingene. Det er allerede i dag store muligheter for alternative reaksjoner - spesielt overfor de under 18 år - gjennom påtaleunntatelser, ungdomskontrakter og ungdomsstraff. En utvikling av disse reaksjonsformene vil øke samfunnets mulighet til å hjelpe da det her foreligger en sanksjonsmulighet. Dette er ofte nødvendig for at målgruppen skal motta hjelp. I utvalgets forslag ligger ingen slike sanksjonsmuligheter. I forslaget til endring av politilovens §9c ligger en mulighet for politiet til å pålegge personen å møte hos rådgivende enhet. Men endringen i politiloven § 30 gjør at det foreligger ingen sanksjonsmuligheter dersom vedkommende ikke møter. Eksempel:

Politiet pålegger en person under 16 år og/eller person mellom 16 – 18 år oppmøteplikt for kommunal virksomhet, helse og omsorgstjenesten, uten påkrevet samtykke. Under 16 år, kan foresatte gi samtykke, over 16 år kan oppfølging gjennomføres uten foresatte. Ved ingen av tilfellene møter vedkommende til møte. Rådgivende enhet for narkotikasaker melder tilbake til politiet for manglende oppmøte plikt. Hva nå?

Ved bortfall av sanksjonsmuligheter vil alle organer miste muligheten til å vite hva ungdommen faktisk ruser seg på, og hyppigheten av rusbruken. Dette svekker dokumentasjonen til barnevernet om passende hjelpetiltak. Dette er noen kritiske år med tanke på drop-out i skolen og viktige år i utviklingen. De viktigste primære forebyggerne (foreldrene) kan bli holdt utenfor.

Dette får alvorlige konsekvenser for politiets forebyggende arbeid. Forslaget vil helt klart svekke politiets "avdekker-rolle". Særlig opp mot unge. Gjennom ransaking av en mobiltelefon gir det politiet en mulighet til å få innsyn i et narkotikamiljø. Det kan si oss hvem som selger og kjøper, hvilken mengde det er snakk om, men også hvem som bruker narkotika. Eksempel:

Geografisk driftsenhet Midt Trøndelag har ved ransaking av mobiltelefon har gitt politiet mulighet til å avdekke unge rusmiljø. Enheten har avdekket unge ned i 13 årsalderen som har brukt stoffer som cannabis, ecstasy og lsd. De har avdekket ved ransaking av mobiler unge i starten av en "ruskarriere" og kunnet sette inn forebyggende tiltak, som bekymringssamtaler med ungdom og foreldre, foreldremøte med fokus på styrking av foreldrenettverk, dannelsen av nettverksgrupper i samarbeid med barnevern, skole, kommune og andre aktører.

Dette gir politiet en unik mulighet til å få riktig hjelpeapparat på banen, foreldre, barnevern, rusoppfølging i kommunen og andre tverretatlige samarbeidspartnere. Politiets forebyggende avdekkerrolle gjennom ransaking er meget sentral for å ivareta en tidlig intervensjon. Utvalgets innstilling vil frata politiet denne muligheten. Konsekvensen vil være at færre unge bli fanget opp i en tidlig fase, og ingen har virkemidler for å forebygge rusavhengighet.

Ruskontrakt som straffereaksjon er også et tiltak politiet benytter seg av i stor grad overfor unge. I Trøndelag pd. har dette tilbudet blitt styrket og mer ensartet gjennom oppfølging av Konfliktrådet. Mange ungdommer fullfører ruskontrakt på 6 mnd., hvor de avleverer jevnlig rustester og ukentlige samtaler med ungdomsarbeidere i kommunen. Vi erfarer at disse kontraktene ofte blir fullført, fordi det settes inn et helt apparat som ser nødvendigheten. Vi frykter at dersom all rustesting blir frivillig, vil færre samtykke. Det tar tid å jobbe med

ungdom, få de til å se negative konsekvenser, andre sider av rusbruk og ikke minst å ønske en endring.

Det er viktig å understreke at rusforebyggende arbeid blant barn og unge krever et nært tverretattlig samarbeid mellom kommune, barnevern, konfliktråd, helse og flere, hvor politiet er en viktig premissleverandør, koordinator og bidragsyter.

8. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for utviklingen av organisert kriminalitet.

Utvalgets forslag til terskelverdier vil gi større økonomisk avkastning for de som organiserer og tjener penger på kriminalitet. Organiserte kriminelle har historisk sett vært gode til å tilpasse seg politiets metoder. Økte terskelverdier for lovlig besittelse og bruk av ulovlige legemidler vil bidra til at Norge vil fremstå som et attraktivt marked for kjøp og salg av narkotika. Særlig fordi utvalgets forslag gjelder alle typer narkotika. Besittelse og bruk av narkotika er ikke uløselig knyttet fra kjøp og salg. Det blir enkelt å innrette kjøp og salg av narkotika etter terskelverdiene, fordi de blir avkriminalisert, og er i så store kvanta at de er egnet for enkel og risikofri omsetting.

NOU 2019:26 er en gavepakke for de organiserte kriminelle, og gjør det attraktivt å drive med organisert kriminalitet. Det er fordi utvalgets forslag legger til rette for enkelt å etablere digitale nettverk for salg av store mengder narkotika uten konsekvenser. Eksempel:

Lovlig besittelse til eget bruk, gir minimal risiko for å bli avslørt som selger. Det er derfor fullt mulig å etablere mange nettverk, med mange personer, som lovlig besitter en betydelig mengde illegale rusmidler. Dette har ingen andre konsekvenser, enn samtykke basert samtaler til rådgivende enhet for narkotikasaker, som du ikke trenger å møte opp til.

Et annet viktig moment vil være: "Hvordan finansiere et eget forbruk på 5 gr heroin daglig, ukentlig eller månedlig, til en verdi mellom 4000 - 9000 nkr?" Eksempel:

Bruker en person 5 gr. heroin i uka til en verdi mellom ca. 4000 - 9000 nkr, må du ut med ca. 20 000 – 45 000 nkr i mnd. Det tilsvarer en årlig utgift pr person mellom 240 000 – 540 000 nkr. Det betyr at en person som lovlig besitter ulovlige legemidler innenfor terskelverdi, tilfører gjennom et nettverk på ti personer, det organiserte kriminelle miljøet en plass mellom 2,4 millioner kroner – 5,4 millioner kroner årlig. Ti personer vil tilføre mellom 24 millioner og 54 millioner årlig, mer eller mindre helt uten risiko for å bli avslørt og/eller straffet.

Utvalgets forslag vil redusere oppdagelsesrisikoen for organiserte kriminelle grupper, som har narkotikaomsetning som inntektskilde. Samfunnsøkonomisk vil det være store summer som holdes utenfor statens kontroll, som medfører hvitvasking av penger, menneskehandel og annen grov og alvorlig kriminalitet.

9. Vurdering av hvorvidt utvalgets forslag vil få de tilsiktede virkningene og mulige utilsiktede virkninger – ut fra et politifaglig perspektiv

Ut fra et samfunnssikkerhetsperspektiv er det viktig å verne ulike grupper i samfunnet. Dette kan eksempelvis være:

Barn og unge (der man i dag krever politiattest for vurdering av skikkethet ved spesielle arbeider sammen med barn og unge)

Arbeidsgivere og deres verdier/ansatte (de ulike arbeidsgivere som i dag krever politiattest eller sikkerhetsklarering). Med ny sikkerhetslov har antall arbeidsgivere med krav til ansatte med sikkerhetsklarering, økt).

Mennesker i samfunnet generelt (rus i trafikk, familievold, med mer)

En av de få, og viktige menneskelige sikkerhetsbarrierer, er at offentlig forvaltning har mulighet til å vurdere sikkerhetsmessig skikkethet gjennom registersjekk, politiattest og sikkerhetsklarering. For at denne sikkerhetsbarrieren skal fungere, så er offentlig forvaltning avhengig av at informasjon om rus blir registrert og synlig så tidlig som mulig. Dette trykker samfunnet vårt, og må veie tyngre enn hensynet til personer med et rusproblem. Trøndelag politidistrikt mener at hensynet til befolkningen skal i større grad hensyntas enn forhold knyttet til stigmatisering av en gruppe med rusproblematikk. Personvern er tatt hensyn til for de sikkerhetsbarrierer som omhandler registersjekk, politiattester og sikkerhetsklarering.

Det er spesielt viktig å vurdere konsekvenser av et nytt forslag i lys av sikkerheten for landets borgere og landets arbeidsliv. Trøndelag politidistrikt mener at mandatets forslag vil få innvirkning på samfunnets sikkerhet.

Vil justissektoren med nytt forslag kunne vurdere skikkethet av en gruppe borgere med et rusproblem? Eller vil helseproblematikk ikke bli synlig før rusmisbruker har begått annen straffbar handling (eksempelvis lekket firmaverdier for å tjene penger, skadet noen i trafikken, vervet barn og unge inn i rusmiljøet osv). Eksempel:

Av 555 personer som ble mistenkt, siktet eller domfelt for bruk eller besittelse av narkotika i Trøndelag politidistrikt første halvår 2019, er det kun 15,8 prosent som aldri har vært mistenkt, siktet eller domfelt i straffesaker som ikke omhandler narkotika. Totalt er de 555 registrerte i 13486 forhold som ikke omhandler narkotika. For de fleste av de involverte er ikke nødvendigvis narkotika driveren for kriminalitet, mens en liten andel begår kriminalitet som en direkte følge av rusproblemer. Disse utfører dog kriminelle handlinger i en sånn skala at deres problemer ikke kun er helserelaterte, men i stor grad påvirker samfunnet negativt.

Trøndelag politidistrikt er av den klare oppfatning at et godt tilbud både fra justissektor og helsesektor ville gi den beste løsningen for både samfunnet og for den som er rusmisbruker. Dette vil trolig koste penger. Det virker som utvalget skal spare kostnader ved nytt forslag, men det er ikke sikkert at samfunnet på sikt vil spare kostnader på en ny modell som i stor grad hensynstar den som ruser seg, og ikke samfunnet forøvrig.

Utvalgets modell og formålet med rusreformen påstår at modellen skal bidra til å redusere de menneskelige kostnadene ved narkotikabruken i seg selv, gjennom å tilby adekvate helse- og velferdstjenester og gjennom fraværet av strafferettslige reaksjoner. Dersom rusmisbruker ikke har økonomi til å betale en bot, er dette i seg selv en stor varseltrekant. Det vil trolig bety

at den som ruser seg har andre problemer også. Disse problemer vil trolig både være knyttet til justissektor og til helsesektor allerede på dette tidspunkt, og bør fanges opp.

Bruk av rusmidler har skadevirkninger, og psykiske lidelser er en del av disse. Politiet bruker i dag mange ressurser til håndtering av oppdrag hvor psykiske lidelser er et element. Vi antar at en samfunnsmessig endring av hva som oppfattes som akseptabel adferd, vil kunne bidra til økt bruk av narkotika. Økt bruk av narkotika, vil kunne medføre økte skadevirkninger og flere med psykiske lidelser. Dette vil generere flere oppdrag som må håndteres av politiet med ressurser som kunne vært brukt til noe annet. Dette vil påvirke politiets innsatsevne, da tilgang til ressurs har direkte påvirkning på responstid.

De to mest uheldige utilsiktede virkninger av utvalgets innstilling er at flere ungdommer vil bli eksponert for narkotika og at organisert kriminalitet vil få gode utviklingsmuligheter. Dette er to negative spiraler som også vil kunne forsterke hverandre. I sum vil de kunne utvikle seg til å bli en alvorlig trussel mot velferdsstaten.

10. Vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser

Vedtaksmyndigheten for den foreslåtte nye administrative sanksjonen, pålegg om oppmøteplikt for den kommunale rådgivningsenheten, skal i henhold til utvalgets forslag legges til politiet. Det er lagt til grunn i forslaget at pålegg etter den nye politiloven § 9 c vil være enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Saksbehandling knyttet til slike pålegg vil naturlig høre inn under oppgavene til det enkelte politidistriktets forvaltningsenhet.

I tillegg til saksbehandling knyttet til utarbeidelsen av selve pålegget, vil en slik ordning medføre saksbehandling knyttet til forhåndsvarsling og forberedende klagebehandling ved oversendelse av klager til Politidirektoratet. Utvalget har lagt til grunn at det antas at det kan gjøres unntak fra kravet om forhåndsvarsel i mange saker, uten at vi kan se at denne påstanden er nærmere begrunnet, jf. punkt 14.3.3.3. Vår erfaring er at det i svært få av de forvaltningssakene vi behandler i dag er grunnlag for å unnlate skriftlig forhåndsvarsel, og vi kan ikke se at det rutinemessig vil være grunnlag for det i denne typen saker.

Det er et stort antall av narkotikalovbruddene politiet avdekker som gjelder bruk av narkotika og befatning med mindre mengder narkotika som er ment til eget bruk, jf. for eksempel tabellen i figur 13.2 under punkt 13.5.2.5. Disse sakene håndteres i dag av politibetjenter og påtalejurister innenfor straffesakskjeden. Dersom disse sakene skal overføres politiets forvaltningsenhet, vil dette medføre mindre ressursbruk fra påtalejuristenes side og en større ressursbruk fra forvaltningsenhetens side.

Av denne grunn er det en forutsetning for at den modellen som utvalget foreslår skal være gjennomførbar, at forvaltningsenhetene tilføres de ekstra ressursene som merarbeidet nødvendiggjør.

Det er ikke mulig å vurdere de økonomiske og administrative kostnadene ved denne utredningen ut over at politiet vil få flere oppgaver som undergraver politiets legitimitet og autoritet. Dette vil ha stor betydning for demokrati, rettsikkerhet og makt.

Utvalget har avgrenset sin utredning til befatning med illegale rusmidler som faller inn under benevnelsen bruk og innehav til egen bruk. Trøndelag politidistrikt er sterkt kritisk til en slik

avgrensning fordi kjøp, tilvirkning og innførsel innenfor terskelverdiene fortsatt vil være straffbart. Redusert stigma som et eksplisitt mål med rusreformen har av den grunn ingen verdi. Avkriminalisering og avgrensningen slik utvalget har beskrevet den til sivilrettslige saksbehandlingen motsier seg selv og mangler flere faktiske forhold som ivaretar vernet for person, arbeidsliv og samfunnssikkerhet.

Med hilsen

Nils Kristian Moe
Politimester

Marit Fostervold
Visepolitimester

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.